

дискримінації та ін., що підкріплені практичними кейсами); *ціннісно-мотиваційний* (усвідомлення системи мотивів студента, яка спонукає його до формування міжкультурної толерантності (інтереси, прагнення, потреби), *комунікативний* (налагодження неконфліктної взаємодії та комунікації, національно-специфічних особливостей спілкування), *поведінковий* (ступінь сформованості сукупності вмінь і навичок, що властиві поведінці толерантної людини), *діяльнісний* (сформованість професійних умінь, наприклад, уміння використовувати здобуті знання на практиці; уміння планувати використання даної технології з певною категорією клієнтів, передбачати можливість виникнення конфліктних ситуацій задля їх запобігання, організаторські вміння та спеціальні вміння, що безпосередньо пов'язані зі створенням пластилінової анімації) та *рефлексивний* (забезпечує самодіагностику власної поведінки та діяльності). Критерії ефективності даних компонентів зреалізовані у візуальній площині створеної студентами пластилінової анімації, що дає нам можливість аналізувати його як продукт діяльності та робити висновок про рівень міжкультурної толерантності майбутнього фахівця соціальної сфери / робочої групи тощо.

Отже, технологія створення пластилінової анімації є інноваційним інструментом формування міжкультурної толерантності, що робить неформальну освіту з даної теми осмисленою та результативною. Даний досвід роботи може бути трансформований у серію методичних майстерень для майбутніх чи діючих фахівців соціальної сфери, що збагатить технологічну лексику навчання міжкультурній толерантності тощо.

Література

1. Використання інтерактивних методів та мультфільмів у профілактиці ризикованої поведінки: методичний посібник для спеціалістів, які працюють з бездоглядними та безпритульними дітьми та підлітками / За ред. Т.В.Журавель; Авт. кол.: Т.В.Журавель, Т.Л.Лях, О.М.Нікітіна. – К., 2010. – 168 с.
2. Гордійчук О. Концептуально-методичні основи роботи над мультфільмами в початковій школі як вимога часу / О.Гордійчук // Початкова школа. – 2015. – № 5. – С. 6–9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_5_4
3. Магомедова М.К. Мульттерапия как артпедагогическое средство воспитания ненасилия у детей / М.К. Магомедова // Известия Дагестанского государственного педагогического университета. – 2018. – № 1, Т.12. – С. 1–7. – Серия «Психолого-педагогические науки».
4. Теремок Pictures, або Як створити мультфільм власноруч [Електронний ресурс], 24 квітня 2018. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2298-teremok-pictures-abo-yak-svtoriti-multflm-vlasnoruch>

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ УЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перепелюк Тетяна Дмитрівна,
канд. психол. наук, доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань.

Великі навантаження у педагогічній діяльності на емоційну сферу відзначав М.М. Рубінштейн, попереджаючи педагогів-початківців, що суспільство і наука поки що не забезпечують умов для їх необхідної самоосвіти і самовиховання. Тому в емоційному розвитку педагог повинен просуватися сам, щоб вижити і не деградувати як особистість.

Можна погодитися з М.М. Рубінштейном щодо того, що лише емоційно зріла особистість у стані впоратися із труднощами, що виникають у професійній діяльності педагога.

У сучасних дослідженнях психологічних утруднень педагогічної діяльності продовжена розробка зазначеної проблеми з урахуванням нових умов розвитку сучасної вищої освіти, а також розглядаються характеристики професійної діяльності педагогів, які раніше не досліджувалися. До них належать: професійна деформація (А.К. Маркова), труднощі педагогічної діяльності (Н.В. Кузьміна), психологічні помилки творчої діяльності і бар'єри спілкування (В.А. Кан-Калік, А.О. Леонтьєв, Т.Д. Щербан, Т.С. Яценко), психологічні причини дидактичних утруднень (Ю.К. Бабанський, В.А. Семиченко), внутрішньоособистісні протиріччя педагога та його емоційна стійкість (К.М. Левітан, Р.П. Мільруд, Л.М. Мігіна, О.П. Саннікова, О.Я. Чебикін), кризи професійного розвитку (Е.Ф. Зеєр, Г.С. Сухобська), емоційні і смислові бар'єри педагога (Г.Ф. Заремба, З.Л. Ноліу), функціональні психічні стани педагога (А.О. Реан), психологічні бар'єри педагогічної та інноваційної педагогічної діяльності (І.О. Зимня, Л.С. Подимова, М.О. Подимов, В.О. Сластьонін), конфлікти у педагогічній діяльності (В.І. Журавльов) [1, с.2].

У дослідженнях відзначається, що найчастіше психологічні труднощі проявляються у період криз професійної діяльності, коли настає важка незадоволеність своєю працею і подальший розвиток неможливий без корінного ламання сформованої діяльності. Змістом труднощів у професійній діяльності вчителя визначається рівень розвитку його професіоналізму. Зміст труднощів також значимо впливає на такі якісні і кількісні показники праці вчителя, як задоволеність, зацікавленість діяльністю, працездатність, ступінь напруженості психічних функцій і процесів, що забезпечують досягнення цілей діяльності.

Цікавий аналіз психологічних бар'єрів у професійній діяльності здійснено О.Г. Палахововим. Дослідник виділяє три види психологічних труднощів:

- ✓ труднощі, викликані зовнішніми причинами (складні педагогічні ситуації та ін.);
- ✓ труднощі, викликані внутрішніми причинами (індивідуальні особливості особистості педагога, мотивація, самооцінка та ін.);
- ✓ психологічні труднощі, обумовлені зовнішніми причинами, похідними від внутрішніх (проявляються у викривленні сприйняття та уявлень про педагогічні ситуації) [102, - С.28].

Практична реалізація програми конструктивної зміни поведінки вчителя, розвиток його бар'єростійкості здійснювалася у формах науково-практичного семінару і тренінгу-семінару. Робота включала як різні види тренінгів, психотехнік, ділових ігор, так і традиційні форми роботи з вчителями – лекції, бесіди, круглі столи, дискусії.

Головна мета науково-практичного семінару – знайомство вчителів із простими, достатньо доступними методами зняття напруження. Мета тренінгу-семінару – формування вмінь управляти своїм психофізичним станом, контролювати свою поведінку. Використовувалися наступні групи методик:

- ✓ вільне малювання з бесідою про малюнок: уявлюване перетворення вчителя у частину малюнку, складання розповіді від імені частини малюнку;
- ✓ гри-релаксації, що допомагають зняти психічне напруження і сприяють придушенню негативних емоцій, гніву, роздратування, підвищеної тривожності та агресії;
- ✓ психотехнічні вправи, що допомагають підвищити професійну майстерність, навчитися швидко знімати стомлення і напруження, відновлювати працездатність, оптимально будувати спілкування з оточуючими;
- ✓ гри-драматизації, у рамках яких розігрувалися маленькі спектаклі на основі змісту виконаного раніше малюнку або спеціально запропонованої казки-метафори, що містила проблему, близьку до проблеми вчителя [3].

Виявлено особливості прояву бар'єростійкості вчителів з різним педагогічним стажем. Найбільш виражена конструктивна здатність регулювати свою поведінку у ситуаціях

психологічного бар'єру у вчителів зі стажем роботи 20-30 і понад 30 років. Групи педагогів зі стажем до двох років, з 5-10-річним стажем роботи мають середній ступінь прояву бар'єростійкості. Педагоги з 2-5, 10-15 і 15-20-річним стажем роботи піддаються психологічному бар'єру більшою мірою і мають низький ступінь бар'єростійкості[4].

Отже, бар'єростійкий вчитель – це врівноважена, емоційно стійка, адекватно сприймаюча ситуації психологічного бар'єру особистість, упевнена у собі і достатньо задоволена своєю професійною діяльністю.

Література

1. Городецька Н.Г. Психологічні особливості подолання інноваційних бар'єрів у педагогічній діяльності. Дис. канд. психол. н. 19.00.07. – Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2009. 20 с.
2. Палахов А.Г. Типология психологических трудностей в педагогической деятельности учителя // О путях повышения эффективности труда учителя. М., 1989.
3. Остополець І.Ю. Діагностика і психокорекція професійних фрустрацій вчителя: Дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Східноукраїнський національний ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2003. 229 с.
4. Холодова О.О. Психологічні засоби запобігання та корекції фрустрації у професійній діяльності молодих учителів: Дис... канд. психол. наук: 19.00.05 / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2004. 200 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ СТВОРЕННЯ ШЛЮБУ

Пивовар Алла Миколаївна
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир.
Науковий керівник – доктор психол.наук,
професор Журавльова Лариса Петрівна

Постановка проблеми. В останні два десятиріччя проблема формування сімейних стосунків залишається актуальною для багатьох вчених-психологів. Перш за все, це пов'язано з великою кількістю розлучень на різних етапах життєвого циклу сімейних взаємин (специфіка стосунків між подружжям, несумісність моральних та життєвих цінностей, структурно-рольовий аспект, уявлення про цілі створення сім'ї тощо). Досить актуальним також залишається питання великої кількості дітей, які залишаються та ростуть у неповноцінних сім'ях після розлучення батьків.

Потрібно відмітити, що за останнє десятиліття спостерігається нездорова тенденція до збільшення кількості людей, які віддають перевагу самотньому способу життя. Підґрунтям такої поведінки є, в першу чергу, небажання взяти на себе відповідальність за іншу людину (людей), страх втрати власної свободи, а також, певною мірою, прагнення до безпеки та захисту від оточуючих.

Підходи до дослідження сім'ї та шлюбу розглядаються з точки зору трьох основних теорій, які розкривають закономірності формування шлюбно-сімейних стосунків: структурна (динамічна система, завдяки якій формується роль кожного із подружжя у подальшій взаємодії), функціональна (взаємозв'язок і мотивація дій кожного з членів у загальній системі людських відносин) та адаптивна (співвідношення індивідуальних та особистісних властивостей кожного члена сім'ї, що забезпечують можливості їх пристосування один до одного) (Л. Алексеева). Повноцінна реалізація тріумвірату цих трьох систем і є запорукою